

A CANDEA

Edita: Asociación "FONTE do MILAGRO" - PRIMAVERA 2007 - Depósito Legal: LU-454-00 - Nº 21 - 1

2007
Ano de María Mariño

Revista do Caurel

SUMARIO

Páx 1	Foto J. L. Sande - Portada
Páx 2	Sumario, Teléfonos de Interese
Páx 3	Editorial
Páx 4	Todo un Exemplo
Páx 6	O Ferro no Caurel
Páx 8	O Caurel, Terra con oportunidades
Páx 10	Os Padernes
Páx 14	A Festa da Pisa
Páx 16	Uxío Novoneyra
Páx 17	Raianos IV
Páx 19	Palilleira de Versos
Páx 21	Courel
Páx 22	O Caurel en Barcelona
Páx 23	Curso de Verán
Páx 24	Novas
Páx 25	Sabela
Páx 26	Asociación - Socios
Páx 27	Poesías

TELÉFONOS DE INTERESE

CENTRO MÉDICO (Folgoso)	982 43 30 33
CENTRO MÉDICO (Seoane)	982 43 30 90
HOSPITAL COMARCAL (Monforte)	982 41 79 00
EMERXENCIAS MÉDICAS	061
SOS GALICIA	112
CRUZ VERMELLA (Pedrafita)	982 36 70 06
CRUZ VERMELLA (Quiroga)	982 42 83 55
FARMACIA (Folgoso)	982 43 30 54
CASADO CONCELLO	982 43 30 01
CUARTEL GARDACIVIL (Seoane)	982 43 30 83
AUTOBUSES "Empresa Caurel"	982 42 82 11
ESTACIÓN DE AUTOBUSES (Monforte)	982 40 49 50
ESTACIÓN RENFE (Monforte)	982 40 20 96
INCENDIOS FORESTAIS	085

Son a suma total

Son a suma total
daquel que foi medindo
a pegada aquela que non digo,
pega que sola se puxo o se nome.
Son resta da esperanza -diferencia quedou-
Multiplicada xa nacin,
pra que dividirme agora?

San, entelra voume indo,
san enteira vou quedando
o paso xa me cederon,
inda que o camiño se vira,
vaise virando en duro,
as pegadas ben se ven
vense volcar nas penas,
liman os picos dos montes,
raxan a cume i o mar,
raxan as altura todas,
raxan a neboa,
raxan o sol,
ráxanse todas nunha,
esta cinguese
valse cingundo.

MARÍA MARINHO

A asociación "FONTE do MILAGRO" e a dirección desta revista non se fan reponsables dos traballos que nela se publican. Esta responsabilidade pasa ó autor/a.

Si achegas algún traballo para que sexa publicado debe vir acompañado dos datos persoais. Non se publicarán, fotografías, textos, etc. nos que se descoñeza a identidade do autor.

Asociación Cultural "FONTE do MILAGRO"

Tlf.: 982 210 128 - 619 025 252

E-Mail: froxan.vila@terra.esWeb: www.fontedomilagro.org

CASA

RODRIGO

RURAL

Ó PE DA FERMOZA DEVESA DE PADERNE

A MELLOR MANEIRA DE DISFRUTAR DA NATUREZA

Información e reserva: Tfno e Fax: 982 185 110 Paderne, O CAUREL

ALUGUER
DE QUADS

"No derradeiro ano do século pasado nace a Asociación Cultural "FONTE do MILAGRO" en O Courel". Soa a titular de xornal na sección de hemeroteca. Pero o século XX non fai tantos anos cumpriu o centenario, atopámonos na introdución dunha nova era onde as novas tecnoloxías parece que van ser quen marquen o camiño nestes 100 anos, o home vai tomar un descanso, as máquinas pensaran e traballarán por el. Realidade ou ficción?. Un pouco de todo haberá.

A primeiros do 1999 un grupo de xente vimos a necesidade de crear un colectivo de traballo, unha asociación que se preocupara polos problemas da zona e axudara dentro das posibilidades a recuperar a riqueza cultural e natural, así como mantela. Dende a constitución tocouse ser a persoa que representara e dalgún xeito interviría para que todo funcionara do mellor xeito posible. Non son fáciles os comezos pero a ilusión e ganas de facer algo, así coma o apoio e ánimo que asociados e outras persoas che fan chegar para que te sintas ben e poda levarse a bo lugar o proxecto no que se cree. Días de pouco durmir, traballo, algún que outro cabreo; pero pasan eses intres e de novo as ganas poden cos malos ratos.

Oito anos parece un curto ciclo na vida dun ser humano, a penas se sae da nenez; pero nunha Asociación ou equipo de traballo isto pode que sexa unha eternidade.

Cumprir os obxectivos ó 100% é unha ilusión. ¡Pode que alguén o faga! Eu, senón imposible, vexo moi difícil, arrimando tódalas ganas e ilusión, é complicado ver realizadas as cousas tal e como se preparan. Para facer unha valoración a fondo das actuacións nestes anos, tería que contar co espazo dunha edición de A CANDEA e a bo seguro aínda esquecería moito e non chegaría, pero vou facer así por enriba, e sempre dende o meu xeito de velas cousas, unha análise destes anos nos que me tocou, ou escollín, capitanear esta nave.

Partimos cunha chea de proxectos, de ideas que dalgún modo había que plasmar na vida real e cotiá do Caurel, facer chegar ás xentes cales eran os fins deste colectivo, porqué, e como traballamos. Algo que resultou ser máis difícil do que eu pensaba. Moita xente *mal entende* que un grupo de persoas poda sentir inquedañas pola súa terra e que de xeito desinteresado faga algunha actuación para dinamizar e mellorar a convivencia; isto tñao asumido, contaba coa dificultade que atoparía ó explicar que o noso "plan" é dar vida ó lugar, organizar e axudar en tarefas que contribúan á mellora da vida social no concello facendo manifestacións culturais, recuperando a riqueza tradicional, o patrimonio natural, etc.,

Síntome decepcionado e hasta frustrado; creo que a Asociación non acaba de cumprir o pactado no seu día, nalgúns momentos paréceme que estou a perder o tempo, que a xente non me entende ou o peor, que non queren entenderme. Penso que hai unha visión pouco clara e pode que dende algún sector sexa mal intencionada, loitar contra estas persoas non resulta sinxelo, aí está o dito: "Non hai peor cego que o que non quere ver". Pola contra, moitos e moitas caureláns recoñecen a labor que se está a facer e con elo contribúen para que a Asociación tire para adiante.

A idea por danar a imaxe do grupo e persoalmente a miña levou a algúns a mentir acusando a este colectivo coma se dun movemento político se tratara, onde tñamos coma único obxectivo favorecer certos ideais. Coma presidente, teño que manifestar, se me de credibilidade ou non, que esta Asociación está aberta a todo o mundo e a ningún se lle pide declare a súa condición ou ideal; para min, mentres sexa responsable, defenderei os estatutos e acordos tomados pola asemblea, non valorando para nada as manifestacións ou opinións que de carácter político se podan facer; iso si respectarei, coma hasta agora se fixo, a opinión que cada un poda facer. Por enriba de todo esta O Caurel e os membros de "FONTE do MILAGRO".

É ben certo que nos tempos que corren pensar que unha organización ou grupo de xente carece ou é indiferente ante calquera ideoloxía, soa a pouco serio. É ben sabido que ós grupos de xentes, e máis cando este é considerable, son tentados por forzas que dalgún xeito pretenden sacar un beneficio a modo de *voto* ofrecendo mil e un favores.

A cultura non se debe vulgar ou asemellar a ideais ou cores políticos. Entendo as manifestacións culturais coma algo moi serio, que merece un gran ríspeto e non se pode manipular así por así.

Vendo que o meu traballo o longo destes anos non da o froito que esperaba, outra persoa pode facer unha labor mellor e así esta Asociación siga traballando en favor do Caurel, súas xentes, paisaxe, en definitiva a súa cultura que é do que se trata.

Evaristo Méndez Vila
Presidente da A.C. "FONTE do MILAGRO"

MORENO

No antigo obradoiro do pintor Avari. MORENO convida a viño doce a tódolos amantes do CAUREL.

ARMANI - - MOSCHINO - - CALVIN KLEIN - - ADOLFO DOMÍNGUEZ - - GANT
TOMMY - - BELSTAFF - - BARBOUR etc.

MORENO • Marqués de Ugena, 40 Sarria (Lugo) • Tfno.: 982 530 791
PORTOMORENO • Prza. Conde Fontao, 13 Foz (Lugo) • Tfno.: 982 141 804

i! todo un exemplo

Non hai moito lin na Voz de Galicia un artigo que, certamente, me impresionou gratamente. Sobre todo porque un, que xa viu tantas cousas raras, chega a pensar que a boa veciñanza xa non existe nestes tempos. Pero afortunadamente aínda quedan algúns pobos nos que os veciños pensan e actúan en positivo, sen envexas e de boa fe; en equipo. Por eso penso que este podería ser un bon exemplo para a maioría dos habitantes do noso Concello, tan necesitado destas actitudes constructivas e tan beneficiosas para todos.

Anos atrás, mais ben moitos, os pedamios xuntaban os concellos dos pobos cando era necesario para acordar como e cando, entre todos, reparar camiños, fontes ou calquera outra obra de ben común; non esquezamos que todas esas obras, hoxe en desuso, foron feitas gracias ó traballo en equipo daqueles homes cando non existían axudas, polo que todo o mérito é deles e non noso porque estas ultimas xerazóns, o que se di facer, non fixemos nada mínimamente destacable. Hoxe é practicamente imposible conseguir que a xente se preste, salvo uns poucos pertencentes a unha especie en vías de extinción, que aínda están dispostos a traballar desinteresadamente para beneficio de todos.

Temos nos nosos pobos infinidade de deficiencias, perfectamente mellorables coa participación de todos, que nos mellorarían considerablemente a calidade de vida. Pero non somos capaces de ver eses beneficios (non hai mais cego que o que non quere ver), nin estamos dispostos a arrimar o ombro sen esperar que empecen sempre os demais. Polo contrario, se o que se guisa é negativo sempre hai voluntarios dispostos a apuntarse sen esperar a que se apunte primeiro o veciño, e ese non é precisamente o camiño mais apropiado para saír adiante, sobre todo o Caurel, un Concello historicamente esquecido por todas as administracións. É certo que se van facendo algunhas cousas interesantes, pero non é menos certo que nada diso se fixo co esforzo colectivo e desinteresado dos pobos. Moitas cousas se poderían e tería que facer para poder ter unhas certas esperanzas de futuro, pero é un tema que non parece preocupar moito.

Temos muíños perfectamente restaurables que acabarán caendo por non haber quen se interese por eles, pontes de madeira centenarias, cun interesante atractivo turístico que están seguindo o mesmo camiño, camiños antigos en paraxes fermosísimos xa pechados polo monte, albares, tamén con gran atractivo turístico e abundante presenza na zona, que deberían figurar no escudo do Concello en lugar das vieiras. Sempre me fixen a mesma pregunta, ¿qué pinta ese pectínido no escudo dun Concello do interior que nada ten que ver co mar? No Cebreiro podo entendelo polo Camiño de

Santiago, pero no Caurel non. Os albares son construcións coa súa historia, que se non se coidan o seu constante deterioro acabará facéndoos desaparecer. Por iso deberíamos tratar de poñer en valor todo aquilo que pode aportar un beneficio común como pode ser a arquitectura popular.

Na aldea de Silvarredonda, na parroquia de Buxán (Padrón) viven unicamente doce familias, ¡pero que familias! Elas solas en vista de que, coma nos pobos do Caurel, ninguén se preocupaba pola súa existencia, decidiron poñerse mans á obra colectivamente. Hai anos, en vista do seu illamento e que ninguén facía nada por sacalas del, construíron a estrada, pala e pico en man, dende a súa aldea á Parroquia; reforzaron o abastecemento de luz; mais tarde o de teléfono; as traídas de auga; ensancharon as pistas interiores da aldea para dar entrada ós coches;

restauraron muíños de auga, fontes e canto tiñan de interese común. Todas esas accións, que mereceron premios na semana verde de Silleda, foron admiradas por grupos de enxeñeiros vidos de diversos países. As obras leváronse a cabo gracias a unha actitude colectiva pouco común na actualidade. Os visitantes sorpréndese pola existencia dun núcleo de poboación que, ante unha situación de esquecemento das administracións actuaron pola súa conta unidos pola necesidade e a ilusión de mellorar as súas condicións de vida sen preocuparse de se un veciño se beneficiaba mais que outro, como debe ser.

Para Silvarredonda a chegada de diferentes grupos de expertos agrarios xa se converteu nunha tradición, ademais dunha satisfacción. Cada ano os visitantes son agasallados coas afamadas galletas da aldea, a cal receita é un secreto moi ben gardado. É de todos, pero ninguén solta prenda porque, para todos e cada un deles, priman os intereses do pobo sobre os seus propios, como debe ser, e agora xa están recollendo os seus frutos.

Ese, dende logo, é un pobo con personalidade propia e ben definida. A súa actitude constructiva debería invitarnos á reflexión a todos para seguir o exemplo. Tamén ás institucións, Local, da Comunidade e do Estado, que mellor nos iría se ofreceran menos e deran mais.

A Xunta mira pouco polo interior de Galicia, pero menos aínda polo Caurel. Pódese dicir que nos ignora. Nunca entenderei por qué temos que ser menos en servizos que os concellos lindeiros. O Estado parece que está mais interesado en condonar débeda a países do terceiro mundo, aínda que algún dos receptores dispoña dun importante arsenal nuclear, caso de Pakistán, que de destinar fondos procedentes da UE para concellos coma o noso, fondos que nos pertencen pero que a nós non chegan na cuantía que

CUBERTAS DE PIZARRA E CANALÓNS

Tfnos. 982 25 16 55 / 982 22 96 56
Móvil: 607 58 94 65 • LUGO

nos corresponde quedándose moitos deles polo camiño nos concellos lindeiros. O famoso Plan Caurel non levaba GPS e perdeuse polo camiño.

Ó marxe desas consideracións, certamente paradoxais, é imprescindible a ilusión dos habitantes de calquera pobo para facer cousas, actividade moi esquecida nos nosos pobos, salvo escasas excepcións que, precisamente, son miradas con certo receo por unha parte de veciños que non entenden que aínda haxa algunhas persoas despostas a traballar para ben de todos sen mais recompensa que o gustos de facer polo seu pobo.

Se eses poucos que desinteresadamente seguen traballando para que todo mellore tiveran o apoio deses outros moitos que sempre están en contra, estou seguro de que teríamos eses servizos tan necesarios como poden ser: camiños limpos para facer sendeirismo, algunha instalación deportiva, moiños restaurados, etc. Todos sabemos que se non temos servizos tampouco teremos visitantes. Bueno case todos, porque semella ser que aínda hai moitos quen non se interaron.

Un concello ou un pobo teñen aquilo que os seus habitantes queiran que teña. Se loitan por ter servizos ó final conseguiranos aínda que custe tempo e esforzo, pero como non terán nunca nada é anclados no negativismo e deixades. Ó que algo quere algo lle costa, e non podemos pretender ter algo sen merecelo, sen loitar por conseguilo.

Hoxe o noso Concello é moito mais coñecido que hai uns anos gracias a un reducido número de persoas que se preocuparon, e se preocupan, de que así sexa. Pero esas persoas necesitan que se implique mais xente.

Dende estas liñas pediríalles ós anti-todo que deixen traballar a aqueles que mellor o saben facer, e que non lles quiten a ilusión que, ó final, todos sairemos gañando. Ás autoridades locais pediríalles mais ilusión polo seu Concello, que outros concellos lindeiros teñen moitos mais servizos que o

Fonte de Parada

noso sen razóns aparentes. Non sería bon ter que admitir que son mais listos que nós.

No Caurel hai moita xente válida, o malo é que a inmensa maioría vive e traballa fóra, pero teñen ideas e ilusión por mellorar as condicións de vida dos seus pobos. Deixémoslos traballar a gusto que, ó fin e ó cabo, non só non van perxudicar a ninguén senon que todos sairemos gañando.

Arturo A. R.

ASESORES VILA CASTRO S.L.

ASESORES DE EMPRESA

ÁREA FISCAL-CONTABLE

ASESORAMIENTO FISCAL

- Asistencia a Inspecciones.
- Recursos.
- Constitución de Sociedades.
- Declaración Censal
- Legalización de Libros.
- Planificación Contable-Fiscal.
- Contabilidad de Sociedades.
- Confección de Libros Fiscales.

GESTIÓN TRIBUTARIA

- Declaración de la Renta de las Personas Fiscales.
- Impuesto de Sociedades.
- Impuesto de Actividades.
- Económicas.
- IRPF Retenciones a Cuenta.
- Módulos, índices o Signos.
- Ingreso a Cuenta de Sociedades.
- Estimación Directa.
- Liquidación de I.V.A.

HACIENDA

- Presentación de Declaraciones.
- Presentación de Liquidaciones y Pago de Impuestos.
- Presentación de Actividades Económicas.
- Presentación de Sucesiones.
- Solicitudes de Número de Identificación Fiscal.
- Solicitud de Etiquetas.
- Solicitud Certificado Negativo de Hacienda
- Solicitud Duplicados de Documentos.
- Solicitud Cambio de Titularidad en el Catastro.

ÁREA LABORAL

SEGURIDAD SOCIAL

- Alta de Empresa.
- Partes de enfermedad y accidente.
- Libro de Visita y Matricula.
- Nóminas y Seguros Sociales.
- Preparación y Cálculo de Finiquitos.

ASESORAMIENTO LABORAL

- Estudio y Elaboración de Contratos de Trabajo.
- Inspecciones.
- Expedientes de Jubilación.
- Pensiones.
- Negociaciones y Conciliaciones Extrajudiciales.
- Actas de Conciliación.
- Tramitación Expedientes Subvención.

ÁREA JURÍDICA

- Civil.
- Laboral.
- Administrativo.
- Divorcios.
- Fiscal.
- Mercantil.
- Herencias.
- Impagos.

OTROS SERVICIOS

- Tramitaciones varias a vehículos.
- Permisos y Licencias.
- Asesoramiento Financiero - Comercial.
- Patentes y Marcas.
- Registro Mercantil.
- Registro Propiedad.
- Informes Comerciales.
- Informes Prejudiciales.
- Verificaciones registrales.

Parque de San Lázaro, 9 - 3º Dcha. • 32003 OURENSE
Teléfonos 988 221 128 - 22 33 44 - Fax: 988 22 36 41

Velázquez Moreno, 9 - 6º Ofic. 16 • 36201 VIGO (Pontevedra)
Teléfono/Fax: 986 22 23 23

O FERRO NO CAUREL

(Na lembranza do meu pai, que dedicou moitas horas da súa vida ao oficio de ferreiro)

O Caurel é unha terra abondosa en ferro, xa que en numerosos recunchos atopamos aínda hoxe, pegadas da presenza deste mineral: Na serra de Vilasibil, no Formigueiros, en Sobredo, en Ferreirós, Mercurín...etc. Polo tanto dende ben antigo establecéranse numerosas ferrerías na nosa xeografía; algunhas deixaran pegada na toponimia da zona, a pesares de que xa non quedan restos delas. Doutras quedan uns muros derruidos e cargados de historia, e a única que se atopa en perfecto estado é a de Seoane. Asemade son moitas as fraguas que a día de hoxe aínda se conservan, nas cales tamén se traballaba o ferro, ben para fabricar ferramentas e aveños de labranza ou para facerlles arranxos, e soldaduras por medio dunhas pracas especiais que permitían soldar sen acada-lo punto de fusión. Tamén houbo mazos e Rágoas.

O descubrimento da metalurxia do ferro, parece ser que tivo lugar en Asia Menor durante o Imperio Hitita (1400 a. C.) Un pobo guerreiro que necesitaba das armas feitas con ferro para as numerosas loitas nas que se viran envoltos.

No vello reino de Mitanni, tamén en Asia Menor importaban o ferro dos seus veciños hititas sobre todo da zona do Mar Negro, e foran uns excelentes metalúrxicos do ferro. Éste reino que ata hai ben pouco case non se coñecía, tivo a súa orixe cara ó S. XVIII a. C. Ata que no S. XIII a. C. Desapareceu para sempre vítima da codicia dos seus veciños.

A metalurxia esixe manexar fogos moi fortes polo tanto estivo intimamente vencellada a cerámica. No Calcolítico empregáranse vasillas-forno, para a redución do Cobre, tratábase de recipientes cerámicos de factura tosca e grosas paredes nos cales se depositaba o mineral mesturado con carbón vexetal que se quentaba ata reduci-lo e logo cando arrefriaba só había que racha-la vasilla para xebra-lo metal.

O ferro necesita cara uns 1530 °C e o carbón vexetal permite acadar temperaturas de máis de 1000 °C que se poden superar coa axuda do poder refractario da cerámica.

Asemade a introducción do ferro estivo acompañada de trastornos políticos moi dramáticos en todo o Próximo Oriente e o Levante Mediterráneo por unhas poboacións quizais armadas con este novo metal.

Na forxa do ferro cuntaba moito o carbón vexetal feito con cozas e madeira verde de carballo ou xesta. Na aldea de Meiraos, en tempos, subían a serra de Vilasibil a facer un "lote" de carbón que logo vendían a Ferrería de Seoane.

A fabricación do carbón deu orixe a moitas desavenencias e disputas en datas afastadas, e así temos un preito entre os veciños de Caurel con Gonzalo de Armesto sobre vender carbón noutra xurisdicción, no ano 1788.

Os veciños das aldeas de Padornelo, Sabugos, Porfia e Pallarvello (Concello de Pedrafita do Cebreiro) tiveran outro, polo uso dos montes de Casarinos e Fontaos nos cales facían carbón para vender ao

Mosteiro de Samos. Estes veciños pagaban 6 reales de alcabala e 5 maravedís de renda ó ano ao Conde de Lemos do cal eran vasallos. En 1650 o

Mazo da Ferrería de Seoane

abade do mosteiro comprou aos veciños o carbón que fixeran neses montes, pero o Sr. De Pacios, don Lope Saco de Armesto, tomou a cousa a mal alegando que facía máis de 50 anos que os seus antepasados fixeran compra deses montes a un tal Cabana, polo tanto esa venda perxudicaba os seus intereses e coa axuda dos vasallos e das armas levou os tacóns e mailo carbón deses montes. A ferrería de Gundriz estivo parada moito tempo por falta de

combustible, ocasionandolle unha perda de 500 ducados, que lle foran reclamados a don Lope. Nada se sabe de cómo rematou tal preito, xa que no documento non figura nada acerca da sentenza. Esta ferrería de Gundriz, tamen tivo problemas con outra que fora construída en 1551, pola casa de Lusio. Ó fundador desta don Lope Vázquez de Vilameixe, que parece que xa sabía que non podía construíla por atoparse dentro da xurisdicción do Mosteiro, levantouna simulando que era un mazuco. En 1575 comezou a traballa-lo ferro, o que provocou unha querella do abade P. Gabriel de la Puebla, pero o Xuíz dictou sentenza a favor de don Lope, bascándose no feito de que a ferrería atopábase no terreo de Lusio. No 1674 administraba a ferrería de Gundriz o P. Alonso Fernández Cotera, os criados que servían a devandita ferrería foran facer carbón ao monte do castelo o que provocou outro enfrentamento co Sr. Da casa de Lusio don Pedro Valcarce, o preito foi a Audiencia de A Coruña e nesta ocasión a sentenza foi a favor do Mosteiro de Samos.

O aproveitamento do carbón da devandita Serra de Vilasibil enfrontou aos veciños da aldea coas Ferrerías de Gundriz e Seoane. A sentenza parece ser que foi favorable aos veciños de Vilasibil que dende entón ratificaran a súa propiedade sobre a serra. Aínda hoxe se conservan, cando menos dúas copias na aldea da escritura daquel preito. Debeu ser por aquelas datas cando un funesto incendio devastou a serra, que en tempos fora unha grande carballeira. No incendio morreron moitos animais salvaxes o que deu orixe a unha cantiga que circulou pola bisbarra escrita nuns papeis xunto coa historia do roubo da Quinta de Miranda, e o final perdeuse coma tantas outras cousas.

COMPRA - VENDA - ALUGUER

De Casas, Pisos, Fincas etc...

Avda. Coruña, 156-Baixo 27003 Lugo

Tlf./Fax 982 813 827

inmobiliarialucense@inmobiliarialucense.com

O coto de Formigueiros, rico en ferro, xa que abastecía no século XIX a 18 ferrerías de Galicia e 10 do Bierzo, pertencía ao Conde de Maceda dende moito atrás. O día 23 de decembro de 1708 este da un poder aos monxes de Samos para a súa explotación para abastecer a ferrería de Rugando mediante o pago de 200 reales de vellón. Esta fora construída no 1705 polo abade don José de Nóboa que investiu nela máis de 7000 ducados e parece que foi construída por orde do general Anselmo de la Peña, nunha visita que fixera no 1698. Segundo o Catastro da Ensenada, traballaba no 1753, 7 meses ó ano dende decembro ata agosto agás festivos e 25 días para preparar a fábrica, quedando así, 150 días en cada un dos cales sacaba 5 ½ quintales de metal, en total 825 quintales ó ano. Tendo un coste de salarios, carbón, vea e outros cada quintal de ferro desta ferrería de 37 reales de vellón.

O administrador da ferrería de Rugando enviou corboneiros arrincar e coce-lo carbón aos montes da parroquia de San Lourenzo de Vilarmel, os veciños trataran de impedi-lo e o preito chegou a Audiencia de A Coruña. A sentenza recoñeceu a propiedade e mailo uso que o Mosteiro tiña sobre os devanditos montes e así quedou reflexado nunha escritura na cal os veciños quedaron obrigados a non poñer atrancos ao administrador da Ferreira para o aproveitamento do carbón por medio dos peons que fosen do seu gusto. Asemade os veciños tiveran que paga-las costas do xuízo.

As ferrerías de Rodela e Leira tamén importaban o ferro do Formigueiros, esta última foi unha das derradeiras en construírse (1717-21) para a que se fixo unha presa de 15 m. De altitude e unha cante labrada na rocha de case 300 m. De longo.

Na ferrería de Rodela tamén houbo problemas xa que os venaqueiros de A Seara que pretendían que o transporte da vea se fixese polo camiño propio do Mosteiro e a suas expensas. O preito que tamén chegou a Audiencia de A Coruña, foi gañado polo Mosteiro e a parte contraria tivo que paga-las costas.

O Mosteiro de Samos perdeu a propiedade das 6 ferrerías (Ferreira de Pallares, Gundriz, Santalla, Rodela, Rugando e Leira) coas desamortizacións do S. XIX e logo foran postas a venda polo Estado, funcionando un tempo, en mans seculares, ata que decaíran pola competencia da industria vasca.

É de suponer que as ferrerías que existiran no termo municipal de Caurel tamén se abasteceran do mineral do Formigueiros dado a súa proximidade, aínda que a tradición conta que a de Seoane tamén se abasteceu do ferro da Serra de Vilasibil, na cal aínda hoxe quedan pegadas de cando menos tres lugares de extracción mineira.

Consultado o Dicionario da Pascual Madóz do ano 1845 no apartado da industria da Parroquia de S. Xóan de Seoane fai referencia a dúas ferrerías, asemade di: ... *se ocupan de la exportación del hierro...* Polo tanto o ferro atópase intimamente vencellado a historia do Caurel e das súas xentes.

-Información tirada de:

-AAVV. Prehistoria. Tomo II. UNED. Madrid. 2001

-Arias Cuenllas, M. Historia del Monasterio de San Julián de Samos. Samos. 1992.

-Vázquez Hoys, A. M. Historia Antigua Universal, Próximo Oriente y Egipto. Tomo I (2ª parte) UNED. 2001.

-Madoz, P. Dicionario Geográfico-Estadístico-Histórico de España y sus posesiones de ultramar. Tomo VI. Editorial Breogán. Madrid. 1986.

Jesús Alfonso Parada Jato
Meiraos de Caurel.

Fuelles da Ferrería de Seoane

Río Loe

Ven a coñecer un paraíso rural nun marco inigualable.

casa da
AIRA
turismo rural

Troxán 27 - Folgoso do Courel - Lugo
Tel.: 982 199 673 - casadaaira@gmail.com
www.casadaaira.com

O CAUREL

terra con oportunidades

Hai que collelo morral e botarse a andar polo Caurel, para decatarse da súa maxestuosidade, para saber tamén que os problemas son os mesmos cós de moitas zonas rurais de Galicia, pero cunha avantaxe, como é a diferenciación doutras pola orografía, flora e clima. Con estas condicións e porque é o nosos deber, temos que intentar revalorizar ese patrimonio natural, para gozo dos seus moradores e esperanza de futuro no seu máis amplo sentido, onde caiba basicamente asentamento de poboación e un desenvolvemento sostible.

Sen dúbida, a nosa Galicia despoboadada, onde está encadrada tamén O Caurel, precisa para o seu desenvolvemento de moito esforzo e imaxinación. Non será posible facer nada senón van parellas estas premisas nas actuacións que se fagan, para reactivar a situación actual, o que precisa sempre de moitas de fe.

Nunha situación de debilidade socioeconómica con abandono de poboación e grande dificultade estrutural, é moi clásico que se dean un abanico amplo de ideas entre os lugareños e maillos novos advenedizos; ideas que teñen como obxectivo atopar unha solución a tal situación; con elas xurden grupos de opinión que van dende "o había que facer", "tiñan que facer" ata outros máis taxativos de taberna que se esfuman coma o viño do pipote, pasando por outras coma "déixame coma estou". Tal dialéctica non chega a pasar a soleira da casa ou da taberna, pero a veces pode chegar a producir enfrontamentos, o que nos leva a ningures, por que cando hai problemas precísase basicamente unión, fe nos obxectivos e ver luz de esperanza.

O Caurel, no fondo, agás problemas de distancias é un calco do que pasa noutras zonas rurais galegas, e para saír do pozo en que está metido, precisa proxectos viábles, con raíz na zona, económicos, sostibles, respectuosos co medio ambiente e de transformación dos seus recursos naturais basicamente. Se de fora veñen outros proxectos, benvidos sexan, pero sempre é necesario facer pé na cociña. A realidade é tísica, polo que hai que plantexarse

inicialmente cousa que teñamos ó alcance da man, xa que temos tendencia a formarnos uns llos mentais que coido moitas veces son parte da escusa para non facer cousas. Repito, proxectos que lles cheguemos coa man, entendible e sinxelos.

Todos sabemos o difícil que resulta no nosos pais avanzar con proxectos dende o sector primario, ou sexa, que os produtores en xeral se organicen para producir e comercializar os seus produtos; en todo caso son capaces de organizarse para recibir pero non para construír. Pois dadas estas circunstancias, é a nosa obriga estar convencidos de cómo somos e tamén coñecer como debíamos ser, para si poder afrontar proxectos de futuro. Temos posibilidades de proxectos axeitados ás posibilidades de calqueira produtor, e temos un sector, entre outros, como é o agroalimentario, que se adapta perfectamente para o inicio de novos empresarios emprendedores.

Non debemos esquecer que este sector está interrelacionado fortemente coas posibilidades turísticas; outro gancho para o desenvolvemento sostible da zona.

pinturas RICARDO
Ferramentas para o Pintor

Ricardo Varela Varela
DELEGADO DE VENDAS

Mª Teresa Castro Álvarez
VENDAS

Rúa/. Manuel María, portal 1 - baixo A • Tfno. y Fax 982 212 209 / Particular 982 245 248 • 27003 LUGO

- Sentadas estas bases precísanse actuacións concretas:
- a) Aflorar, sinalar e ofertar tódolos puntos naturais que sexan interesantes ó público en xeral.
 - b) Adecentamento de núcleos rurais que estean en concordancia co turismo de calidade
 - c) Casa de turismo rural e similares que aposten por unha gastronomía autóctona e diversa , o que requiren traballo e dedicación
 - d) Explotar a materia prima existente para acadar produtos transformados e de reinversión na explotación. P. Exp.. aproveitamento da castaña e parte utilízala na alimentación animal.
 - e) Facer novas plantacións (onde sexa posible) basicamente carballo, nogais, mazaios, castiñeiros, etc., pero con perspectiva de podelos utilizar na industria tamén co maior aproveitamento posible.
 - f) Ordenamento para parte forestal e agraria tanto estrutural como productivamente. A caza e a pesca endexamais deben esquecerse coma lanzadeira socioeconómica.
 - g) Instalar establecementos, para a transformación da nosa materia prima, empezando por cousiñas pequeniñas de pouco investimento (obtención de castaña pilonga, pastelería de froitos do país, confituras, manipulación de produtos en fresco, etc.)

Todo isto non implica negarse a outros proxectos maiores, senón indicar as nosas posibilidades, e se reflexionamos decatarémonos que estes pasos son unha repercusión tremenda, por que non podemos esquecer que nun futuro non moi lonxano, zonas peculiares coma O Caurel, son chamadas a ser nichos turísticos importantes, e os que vivimos na Península Ibérica, tampouco podemos ser alleos a que o noso desenvolvemento foi debido en gran parte ó sector turístico, pero ó turismo hai que saber atraelo e tamén saber

elixilo que en parte se vai facer con crecemento sostibles.

Por suposto que temos a posibilidade de ofertar cousas como reclamo, polo que temos que saber conservalas e coordinalas coa elaboración de produtos entre outras actividades, por que non debemos esquecer que o turismo nun 90% móvese entre a climatoloxía, natureza e gastronomía, e destas dúas últimas producións imos sobrados. O resto ten reclamo no arte e O Caurel parte con avantaxe porque nunha zona próxima e privilexiada como é a Ribeira Sacra coa que debe interrelacionarse para aproveitamentos e ofertas comúns. Por iso, insistimos na necesidade de unir Augasantas con Doade para aproveitar a fluidez de visitantes entre a zona sueste de Lugo.

Falaba de gastronomía como atractivo turístico, e neste caso O Caurel tamén ten algo que ofrecer, porque en materias primas e por conseguinte pode acadar produtos básicos e transformados que lle dean nome a esa zona.

Polo devandito, consideramos interesante que afloren proxectos que son realidade coma a pastelería de produtos da castaña en Folgoso, ou o proxecto de marmeladas e conservación de castaña en almíbar, entre outros que están en enxendro. Ánimo ós rapaces promotores destas iniciativas e ás institucións de apoio, por ter luz de futuro non esquecendo o que dicía Eurípides de que vale máis entendemento cá moitas mans.

J. Mouriño Cuba

**Serigráfica
ARGENTINA**

**IMPRESIÓN SOBRE TODO
TIPO DE MATERIAL**

C./ Flor de Malva, 21
Tel. y Fax - 982 20 21 93
Garabolos - Lugo

O seguinte traballo asinado por X. Perez Mondelo foi publicado no número 1212 da revista A Nosa Terra.. Agradecer o autor e os responsables da revista a súa cesión para a publicación na Revista do Caurel, así como a Xosé Manoel López López pola xestión feita para que este interesante traballo chegue ós lectores de "A CANDEA". Engadimos algúns nomes a relación de compoñentes que o largo da historia formaron parte da orquestra .

OS PADERNES

O' Son da Serra

Os Padernes enchen por si sós todo un século de música. Son un caso singular de lonxevidade musical. Xa ninguén acorda as orixes desta formación musical que se perde nos anos primeiros do pasado século e que durou até ben entrados os anos oitenta. Pero o certo é que a música dos Padernes se tornou na máis perdurábel banda sonora das serras courelás. Non hai veciño en toda a inmensa contorna que non sentise tocar a estes músicos, que non agardase inqueda a súa presenza na festa do lugar. Os Padernes andaron todos os camiños da serra e do val, no corazón do inverno e na torreira do verán, nun ir e vir incansábel que aledaba o corazón do pobo, mais que deixaba en todos un ronsel de esperanzada saudade cando a música calaba e cumpría agardar un novo ano polos días de lecer. Velos chegar era xa unha festa: todos querían retratarse ao seu carón, termar dos seus instrumentos de prata e ouro, tiraríles cun paniño limpo o seu brillo metálico, ir tras deles de lusco a fusco, desde a alborada até o solpor. Mesmo nos pobos polos que pasaban mandábanos parar, pregábanlle que lles amosasen os bombardinos, os fiscornos, os saxos e as trompetas... que lles botasen aínda que só fose unha tocata. E para todos había sempre un bon anaco de pan con chourizo e queixo da montaña, e roscas e viño para poderen dar boa conta das súas andainas sen fin polos inmemoriais camiños da montaña. Polos nobres carreiros que galgaban desde o val por Quiroga, desde Brollón e o Incio, desde Samos por Lóuzara, e que se perdían cara O Cebreiro ou Valdeorras cara a outra banda. Por todos estes camiños chegou a música dos Padernes, camiñadas de días enteiros cos instrumentos ao lombo ("rubindo e baixando costas/ nun soño d'idias e voltas"), guiados polo son dos regatos ou polo branco luar e adormecendo nos covalllos das penas

ACADEMIA

Pascual Veiga, 12 (Enfrente a columpios Parque Rosalía)

982 284 187

PRIMARIA-ESO-BAC-SELECTIVIDAD
ACCESO CICLOS FP-TRADUCCIONES
CAMPUS LUGO Y SANTIAGO

RECATELO

CALIDAD

¿Nuestra mejor referencia?

Los resultados de nuestros alumnos

Contratos de asistencia diarios y académicos periódicos
15 años de experiencia. Boletines y temarios propios

Desde 1991

lugo
monforte
sarria
ourense

ARENAL
P E R F U M E R I A S

www.arenalperfumerias.com

a coruña
ponferrada
ribadeo

cando o tempo aconsellaba parar, axexados polo ollar da curuxa, desvelados polo ouveo do lobo. Mais, eran mozos e non había quen os vencese. E de volta, outra vez a mesma andaina, parar en calquera fonte, no silencio dun soto, e dar nova conta das carabelas que os anfitrións lles prepararan, esta vez coas mellores viandas da montaña, con anacos dos mellores pratos que atelgaran a mesa o día do patrón, que daquela andábase a mantido. Con todo e eso, era unha vida de escravitude, levadeira só pola convívio cos compañeiros, polo entusiasmo do recibimento e a alegría da festa.

O día grande comezaba coa alborada, aí ao romper o día, á que lle seguía a misa e a procesión. Tocaban na igrexa e cantaban a misa, contestándolle ao cura en latín, e logo antes de xantar, botaban dúas ou tres pezas para abrir boca. O xantar, repartidos polas casas, era conto de nunca acabar.

Un banquete no que rebordaban os pratos de cabrito ou de cordeiro, o doce roscón e o viño do val. Para todos, unha satisfacción ter un músico sentado á mesa, o seu instrumento nun recanto do comedor, como un totem metálico. E a ledicia non podía ser máis grande cando era o animador o que entraba na casa. Daquela os rapaciños si que xa podían fachendear. Cara ás seis comezaba a festa os músicos, de blusa vermella e puños negros de amplos voos a se abanear- que duraba até as dez. Entón, había que ir cear, desta volta con menos vagar pois cumpría voltar á verbena até as dúas ou tres da mañá. E logo... o silencio do palco e a dura realidade do mañá. Nos beizos de todos, aquel valse da pastora que tan popular fixeran os Padernes, con letra de Uxío Novoneyra, o seu veciño poeta: "Teño unha novia pastora/delgada como un salgueiro/como unha ablairiña nova/que dobra por onde eu quero..."

Un Lugar dedicado á Música

Paderne, o da engaiolante devesa, foi un pobo entelamente dedicado á música, xa desde antes da guerra. O pobo todo era un conservatorio, unha aberta e popular escola musical. Como foi para que a toda a mocidade lle dese por tocar? Eran tempos nos que aínda os máis dos mozos non marcharan polo mundo adiante, nos que os camiños e as aldeas estaban cheas de mocidade. E uns por afección e outros por necesidade fóronse chegando ás linguaxes musicais. Arredor dos anos vinte aparece a primeira formación: un cuarteto no que estaban Manuel Raposo na gaita, e os seus irmáns, Antonio Raposo á caixa e Xosé María Raposo no clarinete, mais Santiago Celeiro no

bombo. Manuel Raposo e Manuel López foron os artífices de todo. O Manuel López fora ao Incio aprender música cabo do Serafín, un seu primo que daquela era o director da banda do Incio. Cando veu de volta era xa un trompetista con xeito. Axiña lle aprendeu ao seu irmán Ricardo a tocar o fiscorno, ao gaiteiro Manuel Raposo o clarinete, e a Xosé Quinteiro, o bombardino. Esquecido o inicial cuarteto, esta nova formación completouse con outros membros máis novos da familia de Manuel Raposo: o seu irmán Antonio Raposo coa caixa, e o seu fillo, tamén Antonio, co bombo. A música era un oficio e unha paixón que se transmitía dunha a outra xeración, e era moi habitual que os máis noviños, en canto valesen, se fosen incorporando ás formacións. De aí que grande parte dos músicos de Paderne procedan da

CHIMENEAS
Hogar Confort

**CHIMENEAS FRANCESAS
RECUPERADORES DE CALOR
ESTUFAS, BARBACOAS, ETC.**

**Ctra. N-VI, Km. 399 - Tel. y Fax: 987 562 717
24550 VILLAMARTIN DE LA ABADIA (León)**

estirpe de Manuel López e Manuel Raposo, que foron espallando o seu amor pola música entre outros parentes e ao cabo entre todos os veciños de Paderne e da parroquia ao longo dos moitos anos que durou a formación. Sería un traballo interminábel dar conta de todas as etapas e de todos os compoñentes do grupo (que chegou a desmembrarse entre Os Novos e Os Vellos, formando uns unha banda e os outros unha orquestra, para tocaren de novo xuntos nalgunha que outra ocasión), mais non podemos deixar de mencionar outros músicos que ao longo dos anos formaron parte dos Padernas:

Avelino Celeiro (trompeta), Dositeu de San Cristobo (clarinete), Avelino Rodríguez (trombón), Manuel Marcos (fiscornio), Antonio Díaz (bombo), Antonio Aira (baixo) Pepe Raposo (bombardino), Manuel de Guerrero (bombo), Casanova de Meiraos (baixo), Antonio de Zorro

(bombardino), Arsenio de Caselo (trompeta), Antonio Raposo (trompeta), José María Raposo (acordeón e clarinete), Manuel Raposo (saxofón e caixa), Jaime Raposo (batería) Manuel López "Chelo" (trompeta e vocalista), Gerardo de Mercurín (saxofón), Luís de Andrés (clarinete) E outros rapaciños que levaban os nomes e os apelidos das ilustres estirpes musicais de Paderne: os Raposo, os López ou os Celeiro.

A orquestra deixou de tocar cara a mediados dos 80, dando cabo a unha das formacións máis admiradas e recordadas daquelas terras. Hoxe só viven para contalo, a maioría emigrantes: Evaristo de Santa Mariña (saxofón), Luís Raposo (saxo tenor), Antonio de Eiriz (batería), José Luis Sampayo (baixo), e Domingo Celeiro trombonista maior e verdadeiro cronista desta historia.

X. PÉREZ MONDELO

EL GORDO DE La Primitiva

Bono Loto
La Quiniela

La Primitiva

Reserve xa a súa Lotería de Nadal

El Gafe

administración de loterías, nº 12 · ctra. N. VI, km. 501,6

c.c. carrefour, local nº 15 · 27005 Iugo

982 203 159

"EL GAFE"
loterías

A

Festa

As malas condicións climatolóxicas non foron atranco para que unha chea de xente acudira a VII edición da Festa da Pisa, a primeiras horas do día os cumios da serra asomaban brancos e isto só era boa noticia para os namorados da neve; pero a medida que ía pasando a mañanciña os habituais da Pisa e moitas persoas que acudían por primeira vez tomaban posicións para ollar e participar neste ancestral quefacer, un oficio tan vello coma os castiñeiros no Caurel. Os primeiros golpes no "cepo", e con elo abríase a edición do 2006. Daban os primeiros golpes os coñecedores do oficio para amosar os presentes todo o proceso desta dura tarefa, esquecida dende fai anos, recuperada agora pola Asociación co fin de manter viva as tradicións e a cultura do Caurel e seus arredores. Logo da primeira lección dos mestres pisadores, tócalles, coma cada ano ó pregoeiro/a, (ou neste caso os pregoeiros), facer unha mostra dos coñecementos do oficio:

A xente amoréase arredor dos protagonistas, uns recollendo nas súas cámaras fotográficas tomas para lembrar o seu paso pola festa e outros co fin de facer traballo literario ou de estudo sobre esta tradición ou oficio. O son armonioso e acompasado que produce o saco ó petar enriba do cepo fai que máis de un se atreva a poñerse á faena onde descubren que non é tan sinxelo como parece, poñendo faciana de asustado cando se lle di que antano unha pisa duraba máis de dez horas e a penas había xente para dar relevos.

Outro dos procesos da "pisa" e o "abandonxado" a parte máis complexa de toda a faena, reservada ós vellos abandonxadores, mestres de verdade, que con uns movementos de cintura e axudados con uns toquiños de perna fan que a castaña logo de pisada se separe da "puxa" ou cáscara e estea lista para

seleccionar e gardar, e así servir de alimento durante o ano.

En calquera outro lugar o festexo ábrese coa lectura do pregón, pero aquí primeiro faise a demostración e logo o pregón que da

paso á degustación do froito homenaxeado. Nesta edición, e seguindo a liña de edicións anteriores, os pregoeiros foron xentes do espectáculo, do teatro, artistas coñecidos e recoñecidos en Galiza pola súas aparicións en series e programas de televisión.

Xesús Ron (X-Ron) e Patricia de Lorenzo, membros do grupo de teatro Chévere e actores participantes en series da Galega coma "Pepe o Ingles" entre outras. Fixeron un pregón ameno e divertido, hasta alguén no medio dos alí presentes dicía "isto parece unha obra de teatro"

Pero un dos momentos máis esperados é a degustación de castañas secas cocidas e acompañadas de produtos do porco, un prato moi típico de antano no Caurel e que hoxe volve a ser valorado, moito grazas a recuperación destas festa. Centos de persoas deron boa conta do xantar baixo dunha carpa que evitou que a choiva botara ó traste a celebración.

Xa na sobremesa que se prolongou hasta ben entrada a noite, un grupo de gaiteiros e pandereteiras animaron a cantar e bailar e así pechar con ledicia unha nova edición da xa consolidada Festa da Pisa da Castaña do Caurel que habitualmente se celebra en Froxán.

Esta miel cosechada en los profundos valles de la Sierra del Caurel, en donde conviven la flora mediterránea y atlántica, tiende a cristalizar. Si se prefiere líquida debe calentarse al baño maría a una temperatura de 40° C.

Conservar a temperatura ambiente

Miel de producción Ecológica

Miel cosechada en la sierra del Caurel

CAURU, SDAD. COOPERATIVA GALEGA
Rúa Arroyo, 6-1°C • 27320 - QUIROGA (Lugo)
Teléfono: 982 435 179 • Móvil: 679 746 303

Festa da Pisa

Pregón

XESÚS: Ola, que tal?

PATRICIA: Ola. Aquí estamos por fin.

XESÚS: Ela non é Miguel de Lira.

PATRICIA: Nin el é Manuel Cortés.

XESÚS: Ela é Patricia de Lorenzo, coñecida tamén coma Pilar.

PATRICIA: E el é Xesús Ron, coñecido tamén coma Suso.

XESÚS: En definitiva, aquí estamos unha parte de Chévere.

PATRICIA: Si, concretamente a parte intelixente de Chévere. A outra parte é a visceral.

XESÚS: E estamos aquí para facer un traballo de investigación porque se cadra vós non sabedes que debates suscita a Festa da Pisa por aí adiante. Nas cidades galegas todo o mundo se pregunta que é iso da Festa da Pisa.

PATRICIA: Celébranse tertulias con certa frecuencia.

XESÚS: Debates acalorados, conferencias...

PATRICIA: Incluso houbo xa algunha pregunta parlamentaria.

XESÚS: O resultado é do máis variado. Hai unha liña de pensamento que defende a "vía italiana", a posible unión entre Pisa e o Courel.

PATRICIA: Outra liña de pensamento defende a explicación das siglas que conforman o propio vocablo. P.I.S.A. Produtos Interesantes Saídos das Árboreas...

XESÚS: E outra liña cre que o concepto responde ó acto mesmo de "pisar" as castañas. Isto non parece non ser moi defendible. Nós temos asistido a unha "pisada de castañas" e, á parte de que as lesións que se producen nos pés das persoas son lamentables, non se cosegue extraer ningún tipo de líquido.

PATRICIA: En fin, nós aquí estamos porque decidimos facer este estudio desde un punto de vista científico e dar algo de luz a esta cuestión.

Enfocámolo atacando desde dous puntos diferentes. Eu vin polo norte, foi unha viaxe fantástica, co meu home e o meu fillo, na nosa amplia, equipada e confortable furgoneta. Chegamos a unha hora estupenda para comer un cocidoño en Pedrafita e despois viñemos ata o Courel gozando da paisaxe e cantando. E xa logo atopamos a casa rural de Folgoso na que estamos hospedados, coma reis.

XESÚS: Eu vin polo sur. Saín tardísimo da casa, quixemos comer algo antes de arrincar pero os bares de Santiago estaban a tope. Metémonos

onde puidemos a comer unha hamburguesa cativa e ala. Antes de saír aínda chamamos a Patricia para ver se consideraba necesarias as cadeas e dixó que si. Pero como xa estaba todo pechado, por non ir ó Corte Inglés e liarnos máis, decidimos vir sen elas.

A viaxe foi practicamente toda de noite, chovendo sen parar. Tivemos que facer parada en Chantada para recoller a Mónica, e tamén nos levou media hora porque eu non entendín ben ... en fin, non sei se coñecedes Chantada. O que quedaba de camiño ata aquí fíxemolo cinco persoas nun coche de catro prazas. Aínda fomos cear coa xente de aquí e non sei que hora sería cando ...

PATRICIA: Eran as 3.27h da mañán cando sentín petar na porta da casa. E non vou describir o estado lamentable no que entraron porque non hai necesidade.

XESÚS: Si claro, eses datos non teñen importancia. Quizáis o importante sexan as conclusións que tiramos da nosa presenza aquí. Nós detectamos un problema no nome en si da festa: "Festa da Pisa".

Consideramos que non é nome nada comercial e atrevémonos a facer unha serie de propostas variadas para que o cambiedes.

Evidentemente podedes facernos caso ou non.

PATRICIA: Primeira proposta: "Festa da pisa da castaña"

XESÚS: Ou "Festa do proceso de conversión da castaña vulgar en castaña pilonga"

PATRICIA: Outra podería ser "Batucada no Courel"

XESÚS: E se non, algo que non tería fallo sería "International meeting of pilong nuts"

PATRICIA: Pois ata aquí o noso cometido. Non dá para máis.

XESÚS: Foi crucial ese contubernio do destino. Por vez primeira cobran sentido tantos e tantos meses como traballamos sen descanso nunha serie de televisión...

PATRICIA: Tantas e tantas horas de maquillaxe e perruquería ás que fomos sometidos...

XESÚS: Pero gracias a iso, chamástesnos para estar aquí. Porque nós, igual ca todos os que estades aquí, sentimos a chamada da pisa.

PATRICIA: E curiosamente hoxe, día no que se adxudica a Froxán o calificativo Ben de Interés Cultural. Así que gracias e, de nada, pola parte que nos toca.

SANDRA CANCELA

C O C I Ñ A S

RÚA MANUEL MARÍA 2-4 BAIXO

982 203 985

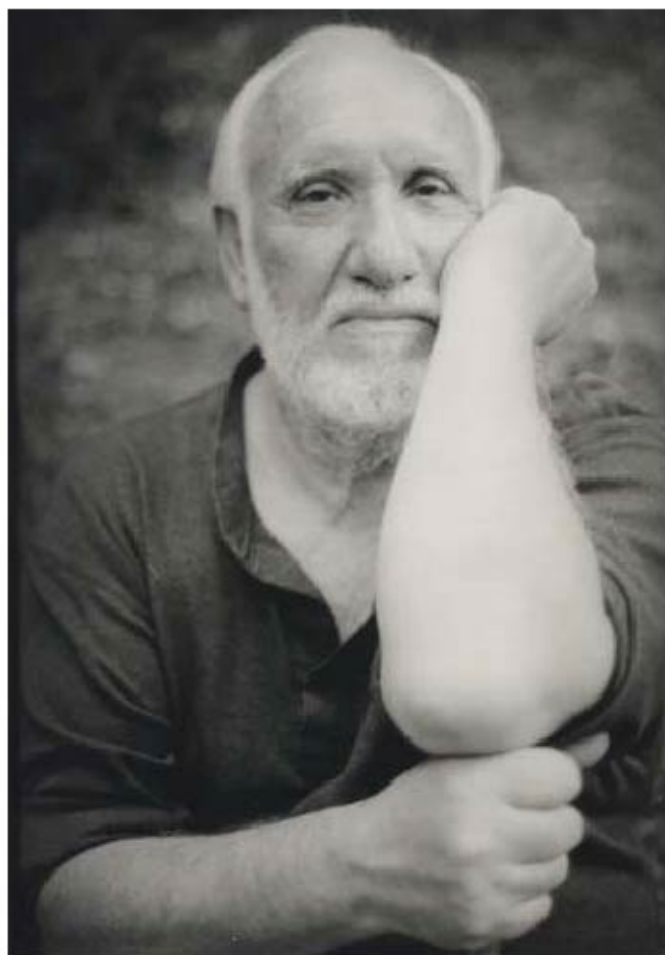
e-mail: cancelacocinas@mundo-r.com

UXIO NOVONEYRA

HOMENAXES E LEMBRANZAS AO POETA DO COUREL

16ª Parte (2003 - 2004)

No San Froilán do 2003 o xornal lucense "El Progreso" e "Fundación La Caixa" convocaron a XVIII edición do **Premio Ánxel Fole**, ao que poden concurrir traballos inéditos sobre a vida e obra de Uxío Novoneyra. O mesmo ano 2003 tivo lugar unha homenaxe a Novoneyra por parte de APECSA (Asociación de Periodistas e Estudosos do Camiño de Santiago), asociación que o día 22 de santos, entregou ao Concello de Sarria, nove paneis con **textos de Novoneyra**, ademais de **fotografías** procedentes dunha exposición itinerante por Galiza dende o ano 99 ao 2003.

Rematou o ano 2003 coa presentación da **Guía do Courel de Galaxia** de quen subscribe este artigo, durante a Mostra da Pisa da Castaña, que tivo lugar na aldea de Froxán (Courel). Presentación na que interviron o sr Alcalde do Concello de Folgoso do Courel, o Presidente da Asociación "Fonte do Milagro" Evaristo Méndez e o Xefe de produción da editorial Galaxia, Xosé Manuel Soutullo a quen se debe o prólogo da guía, quen aproveitou a presentación do libro para lembrar a Uxío Novoneyra e Ánxel Fole, lembranza á que me sumei na presentación do meu libro. Pisa da Castaña que naquel ano contou con dous pregoeiros amantes do Courel: Os artistas galegos Miguel de Lira e Mónica García.

Houbo que esperar ao seguinte ano 2004, para que no mes de maio, outorgaran o Premio Ánxel Fole á poeta Olga Novo pola obra "**Uxío Novoneyra: lingua loaira**", premio que a autora da Pobra de Brollón recibiu o seguinte mes e

comentou: - "*Todas as Galicias están en Novoneyra: a Galicia labrega, a Galicia do pasado, a Galicia do futuro, no continuo do infindo popular, coma unha herdanza antiga comunicada pola súa voz intensa e ancestral*". (sic). A poetisa de Vilarmao (Pobra de Brollón), ao pé da serra, ao recibir o premio asegurou: (...) "*vin a miña mai (...) e o meu pai (...) e vinme a min, pequerrechiña, mirando cos ollos de dentro a neve de Novoneyra (...)*" (sic).

O ano 2004 foi ano de reflexións novoneirianas, xa que a **Fundación Camilo José Cela**, co gallo do día das letras galegas levou ao cabo a exposición "**Presencia de Galicia nos Papeles de Son Armadans**", Revista fundada por Cela no ano 56 que perdurou ata o ano 79, e contou coa colaboración de **Uxío Novoneyra**.

O mesmo ano, Editorial Galaxia tirou do prelo "**Diario de Comidas**" de Xavier Rodríguez Baixeiras, no que fai alusión ao sal como "graza das comidas", e engade (...) "*Que salado! - era bordón en labios do poeta Novoneyra (...)*" (sic) pág. 247. Diario gastronómico no que Baixeiras comenta (...) "*preferiron falar de Novoneyra, do seu carácter de poeta "visionario" da súa persoa encantadora e da súa poesía admirabel*" (...) (sic) pág. 99. O caso é que polas corredeiras do Courel un pode atoparse con moitos personaxes, incluídos intelectuais galegos, a poetisa Yolanda Castaño achegouse á Rogueira, roteiro que a poeta non dúbidou en recoller en "Galicia Hoxe" en decembro do 2004 (...) "*Courel dos tesos cumes que ollan de lonxe! (...) "todo o día cos versos de Uxío na cabeza, algúns dos máis fermosos que se escribiron na nosa lingua*" (...) a poetisa percorreu a Rogueira dunha singular guisa, (...) "*saiña plisada caqui e botas de antelina beixe con boinita a xogo*" (...) (sic). Servímonos do poemario "**Esta presa**" de Yolanda Castaño (Espiral Maior- 2000) para comprender a viaxe da poetisa polo Courel (...) "*Inesqueciblemente abrir as comportas*" (...) (sic).

O outono do prolífico ano 2004, saíu á rúa a antoloxía poética "**Poetas Galegos do século XX**" de Luciano Rodríguez (Espiral Maior), antoloxía que fai referencia a **Novoneyra** e "**Os Eidos**" (1955), "**Elegías del Caurel y otros poemas**" (1966), "**Os Eidos-2**" (1974), "**Os Eidos. Libro do Courel**" (1981), "**Muller para lonxe**" (1986), "**Do Courel a Compostela**" (1956-86 (1988) e "**Poemas da doada certeza. I este brillo premido entre as pálpebras**" (1994) e inclúe (...) "*Trei un día do Caurel a Compostela por terras libradas*" (...) (sic), e engade os "**Carreiros dos sonos**" que inmortalizou Novoneyra, así como poemas que nos leva até o "**Cimo da Devesa/ Alto da Lucenza/ Formigueiros Montouto Pía Páxaro/ tesos cumes do Courel**" (...) (sic), antoloxía que remata coa "**Letanía de Galicia**" (...) "**Galicia irmandiña**" (...) (sic).

Rematou o 2004 co fallo do **III Premio de Poesía Uxío Novoneyra das Pontes**, premio que recaeu no poemario "A tarde" de Jesús Pensado Figueiras, autor de outras obras e tradutor de Leopardi ao galego, sendo "A tarde" o seu primeiro poemario.

Mercedes Vázquez Saavedra. O Courel. 2007. Ano das Letras Galegas dedicadas a poeta María Mariño.

Raianos IV

“Os Tres Lugaris”

POBOS CACEREÑOS que falan e soñan en galego

Descubríñ Estremadura, nunha viaxe que realicei ao mosteiro de Guadalupe, hai anos, na procura dunha obra esquecida dun pintor da ría do Eo. Obra que, despois de moitas voltas, atopei agochada nun pequeno habitáculo, preto da grande sala que acolle aos Zurbaráns. Aproveitei aquela estadia para visitar Zafra e a Mérida romana, que en tempos dos árabes, no S.IX, foi gobernada por “Ibn-al-Jilliqui” (*fillo de galego*). Continúei viaxe até Cáceres e fun na busca dos pobos do Val de Xálama ou “Sierra de Jálama”, na parte occidental da Serra de Gata, onde segundo dicían falábase galego. Pobos que durante anos estiveron illados na recuada Serra estremeña até que nos anos trinta construíron camiños veciñais. Pero o trasfego raiano cacereño-portugués, convertíunos en pobos florecentes que distan moito daqueles pobos illados que dende o medievo soñan e falan nun galego que os naturais chaman “a fala”.

Pobos cacereños de Valverde del Fresno ou **Valverde do Fresnu** (2775 hab.) que falan en valverdeiro ou valvideiro, Eljas ou **Ellas** (1184 hab.) que falan en lagarteiro, e San Martín de Trebejo ou **San Martín de Trebellu** (1025 hab.) que falan en mañegu. Pobos que, ademais da fala conservan lendas e tradicións cacereño-galaico-portuguesas, nunha fala que Leite de Vasconcelos chamou “samartinhego”, por considerala un dialecto portugués. E Menéndez Pidal, Alonso Zamora e Lendley Cintra considerárona unha fala galaico-portuguesa.

Fala que rescatou do esquecemento a **Asociación Fala e Cultura** no 91, salientando o labor do membro da RAG, Domingo Frades, quen deu a coñecer a fala a través de traballos como o “*Callejeiru-Mañegu*” ou “*Vamus a falal*” etc. Fala que coñecemos a través dos poemas de Severino López, ou polos traballos de Martín Galindo, autor de “*A niquicia*”, que recolle os motes de San Martín de Trebellu, ou as súas disertacións sobre “*a singularia dos chafundóns do Val de Xálama*”, chozas circulares prerromanas que lembran as contrucións castrexas do norte. Ou mesmo os traballos sobre a fala do controvertido escultor-poeta Martín Durán, afincado ao pé das Ellas, autor de “*Aforismos y características de A Fala*”. E por suposto, a importante contribución á recuperación da fala do profesor galego X.H. Costas, con traballos como, “*Notas sociolingüísticas sobre os falares “galegos” da ribeira trevellana*” (Cáceres) Trave de Ouro.11; “*Breves características das falas do Val do río das Ellas*.” Cadernos da Lingua.6; ou “*O galego de Estremadura: As falas do val do Río Ellas*”; Actas Congreso Inter Luso- Español etc Cáceres (Univ Estremadura) e “*Guía das Linguas de*

Europa” /Ed Positivas. Sen esquecer o traballo conxunto do grupo de mozos galegos A.C Alén do Val que traballaron arreo na obra “*Fala e Cultura d'os Tres Lugaris*” (Ed Toxoutos).

Fala que aos galegos sónanos como un galego arcaico, ao modo do galego medieval, o que confirma unha das moitas lendas do distrito da Guarda, na veciñanza da Serra de Gata. Lenda portuguesa que fai referencia ao “**milagre do homen-galego**” e asegura (...) *que nos tempos da “reconquista portuguesa”, as Inquirições de 1395 din que, habitaban en Sortelha, xentes que vivían alí dende os tempos de don Sancho I, e tamén vivían outras xentes que viñeron de Valença*” (...) (sic). Descartada a Valença do Cid, con seguridade a lenda estase a referir á antiga Contrasta, actual Valença do Minho, vila fronteiriza raiana con Tui, a mesma lenda afirma (...) “*cos de Valença viñeron colonos galegos, dalí os numerosos pobos e aldeas que levan por nome galego, galegos etc.* (...)”. Non hai que esquecer que a fortificada vila portuguesa de Sortelha, segundo foral do 1228-29-, en tempos foi un concello que abrangiu aos actuais pobos da Fala de Valverde do Fresno, Ellas e S. Martiño de Trebellu, que na actualidade forman parte da Serra de Gata cacereña. O antigo concello de Sortelha extinguiuse o ano 1855, integrándose no concello de Sabugal. Así mesmo, é de salientar que, no lugar de PEREIRO en Pinhel, fundouse a Orde de San Julián de Pereiro, máis tarde Alcantara, á que pertenceron Valverde do Fresno e As Ellas.

Outra lenda portuguesa fala de que Sortelha vén do sorteo de pequenas “**caurelas ou sortes**”, xogos habituais entre os cabaleiros medievais. Comentamos noutra entrega sobre “as raías”, na revista A Candea, que o topónimo **Caurela** atópase en terras portuguesas, preto da capital de Trancoso, na mesma Beira Alta, e **Courel**, ao carón de Barcelos.

Outra lenda asegura que o castelo de Sortelha estivo unido á torre de Penamacor e que ambos castelos dependían do castelo de **Monsanto**, que pertenceu aos templarios, doazón que recibiron en 1165 do propio Mestre Gualdim Pais. Ligazóns medievais que enlazan as baillías templarias coas encomendas santiaguistas, xa que, o castelo de Monsanto pasou en 1172 á orde de Stgo fundada polos freires de Cáceres, a mesma orde que noutrora señoreou a **serra do Courel** lucense, que contou coa Encomenda santiaguista máis importante de Galiza.

No caso do castelo fortificado de Trevejo, ao carón de Villamiel, topónimo que se repite ao pé da serra do Courel e na aldea que está preto aos pobos da Fala, dende 1157 até 1182, pertenceu aos hospitalarios da Orde de San Xoán, o mesmo que San Martín de Trebellu, aínda que dous anos despois pasou aos santiaguistas. Curiosamente Trevejo e

Casa Valín
ALOJAMIENTO RURAL
Nieves López Valín

APARTAMENTO COMPLETO

SEOANE DO CAUREL (Lugo)
Teléf. 982 155 388

Villamiel falan castelán, difirindo do oasis lingüístico dos “Tres Lugaris”.

A ligazón entre os pobos da fala de Cáceres e o Courel, retrotraenos ao 1144, data do pasamento de don Rodrigo Velaz, señor de Lemos e Sarria, a quen sucedeu seu fillo, don Álvaro Rodríguez, que segundo López Ferreiro casou con dona Sancha, filla de don Fernando Pérez de Traba e dona Tareixa de Portugal, e segundo Amor Meilán a tal dona Sancha foi filla de dona Urraca e don Raimundo de Borgoña, e irmá de Alfonso VII, o rei que doou a don Álvaro e aos seus fillos, a vila lucense de Meira. Un dos fillos de don Álvaro, don Rodrigo Álvarez, quen na xuventude levou unha vida desenfreada, cambiou as “courelas ou sortes” dos torneos medievais pola austera vida das ordes militares ao cofundar xunto con don Pedro Fdez de Fuencalada e don Pedro Arias a Orde de Santiago. Marcha don Rodrigo a Tierra Santa, de onde volve cunha imaxe da Virxe que trae de Palestina e funda a Orde de Montegaudio. O mesmo don Rodrigo Álvarez que en 1181, atópase en Villalpando onde confirma a doazón do **CASTELO DO COUREL** que don Nuño Peláez e dona Alda outorgan á **Orde de Santiago**.

Ligazóns que se suman ás lendas e a toponimia, xa que a un tiro de pedra de Sortelha están **Cornusela e o monte de S. Cornelio**, o que leva a pensar nas *casas de Cornelio* das que falaba o Sr. Graciano de Liñariños, grande coñecedor de lendas e experto menciñeiro, buscador incansable de herbas medicinais pola serra do Courel, lenda do Sr Graciano que di: - “*as casas de Cornelio estiveron cara ao monte Cido (Courel), tras os aciñeirais, perto ao lugar onde meu irmán atopou a aguia (aguia imperial) e a pizarra escrita (tessera hospitales) (...)*”. Este achado romano no monte Cido courelá ao carón das “Casas de Cornelio” fai lembrar ao Papa Cornelio (251 d.C), ou mesmo a Cornelio Scipión.

No camiño do extremo entre **Sortelha e San Cornelio**, segundo o historiador portugués Célio Rolinho Pires, houbo un santuario rupestre lusitano, paralelo á estrada de montaña que une as aldeas raianas, ao carón da “**Calzada Dalmacia**” que os **pobos da FALA** din “**vía Dalmática**”, enlazando intrincadas e ignotas vías secundarias romanas, reutilizadas no medievo polos colonizadores galegos que deixaron en Valverde, As Ellas e San Martín de Trebellu, ademais da fala, o carácter eminentemente galego das súas xentes.

O sr Alcalde de San Martín de Trebellu, Máximo Gaspar non dubidou en recibirmos na súa casa e comentarnos: -“Nós queremos dar a coñecer a toda Galicia o que temos, -que é muto o que temos en común-, o mesmo que nós queremos coñecer Galicia. O que nos une son os costumes, a cultura e a mentalidade. Aquí pegaban si falabamos na FALA, e daquela ningún sabíamos castelán”. Amigos da Fala de San Martín de Trebellu como Eusebio e seu fillo, os do bar do estanco, ou a Sra Carmen Álvarez da “Boiga de Cumidas”, ou a xente dos “Cazadores” ou mesmo Marian e Rita da “Casa Antolina”. O xente das Ellas como o escultor-poeta Martín Durán e a súa dona. Ou os amigos da fala de Valverde do Fresnu, como Armando, o emigrante de Suiza, ou o entrañábel José María González, alcumado “Pepe O Barbas” e mais a súa dona Mª Luisa que cando chegamos preguntáronnos: Cando volvedes?.

Mercedes Vázquez Saavedra

Pobos da Fala (Serra da Estrela- Serra da Malcata
Serra de Gata- Serra do Courel- 2006)

URBANO ARZA, S.L.

CONTRATISTA DE OBRAS

MATERIAL DE CONSTRUCCIÓN - MOBLES
FERRETERÍA - BAZAR - ROUPA E CALZADO

Supermercado CLAUDIO

C/ Deputación Nº 41 • 27325 FOLGOSO DO CAUREL (Lugo)
Tfno.: 982 433 026 - Fax: 982 433 055

María Mariño Carou, artesana das letras, tecedora de fíos de sentimentos, Palilleira de versos, nada nas terras de Noia. Sería en O Courel onde atoparía o seu obradoiro para facer primorosos encaixes, verso a verso, poema a poema prepararía este manto lírico que hoxe, nesta data vestímonos para concelebrar as Letras Galegas. Maruja paseniño, a modiño neses longos invernos de Courel, pechada polo

candado da neve tecía. Fixo desta bisbarra lucense o seu poético tear. Naceu para ser ceibe; en Berango foi testigo da bélica realidade; detonacións, cañóns segando o fío das humanas vidas mentres ela facía un pano negro e luctuoso para enxugar as bágoas dos vivos, para agochar nese manto cousas transcendentales, mentiras moi terribles dunha realidade fendida. Leccións moi duras, de sangue e tristura. Volvería as beiras do Atlántico sen saber que comezaba a bordar unha nova etapa do seu vivir, pasar a muller casada, a dona de Roberto Posse, xuntos irán aos destinos que, como mestre, recibía este home, por varios pobos de Galicia; volta ó País Vasco, un ano de estancia e Roberto pide de novo destino a Galicia agora nacerá o único fillo. A ledicia da maternidade foi truncada aos trinta e catro días, un 10 de outubro a Parca golpea a esa familia rompendo o fío desa descendencia, e nese outono son destinados a Courel, concretamente a escola de Romeor. Con eles, co matrimonio ven a "Fiscala", a súa nai Filomena que non puido ver a primavera de Courel; pois na saída do inverno morreu. A Palilleira entra nun estado de crise nervosa, parece que vai romperse a súa vida; pero na escola de Parada atopa e recobra a serenidade. Tecendo e tecendo o manto do futuro "con amor y dulzura" facía xa outro tipo de veste poético, naqueles mortes de inverno, neses filandóns, a súa fermosura brilla coma estrela na obscuridade da serra e a súa ollada "da cor do ucedo" era luz esplendente e a súa verba calor para quentar as vellas estancias da casa escola. Mentres ela palillaba Uxío Novoneyra ía proporcionando máis fíos de inspiración, máis materia prima en abundancia nas terras do Courel. Na cheminea o carballo, esa férrea e nobre árbore, vai consumíndose, incinerándose e na aldea

a noite é señora para traer máis lenda. María Mariño palillea coas súas bonitas mans os fíos de cores que saen da madeixa que ten na súa carabaliña craneal, eses que tomou da Natureza o das mans e verbas de Novoneyra. Xunto dela "o xordo" que semella mudo, calado e a súa ollada perdida no lume parece que quere avivala, non desexa que apague; teme "o lobo" que está xunto deles ¿Terá arrepiños porque pensa que levará a súa única ovella?

Pensamentos que corta o canto do galo, despertados que anuncia un novo día.

María Mariño Carou, brisa mariña que chegou o Courel, musa de Novoneyra e a súa compañeira poética de briega na serra.

Tiña María moita sede por iso gustáballe pasar horas e horas na Casa da Fonte enchendo o seu corporal cántaro dunha singular auga. Baixo o teito de lousa da escola ou da fronda dos castiñeiros logo regaba con ese líquido sentimental a tódolos predios humanos que atopaba "a cualquier persona le hacia una poesía".

Soutos de O Courel testigos dos últimos, os derradeiros anos da súa vida, nos peitos vexetais desas milenarias árbores gardados están segredos da vida dela aínda que polos outonos o vento no seu zoar quere arrincarlles esas verdades pero eles, antes quedan convertidos en esqueletos vivos que deixan soltar unha soa verba que faga referencia á Palilleira de versos, a esa que "comeza a fiar os seus primeiros poemas" en esta Terra Brava.

"Poeta mística de Galicia" que atopou neste mosteiro natural un lugar para reflexionar, paraxe onde escoitar a voz que moi poucos poden saber interpretar, esa do silencio. "... a poeta que menos libros leu..." porque María Mariño sabía ler no gran libro, a enciclopedia da natureza, e foi tamén esta Palilleira unha excelente apañadora deses fíos que son as verbas, as palabras do pobo que son "Palabra no Tempo".

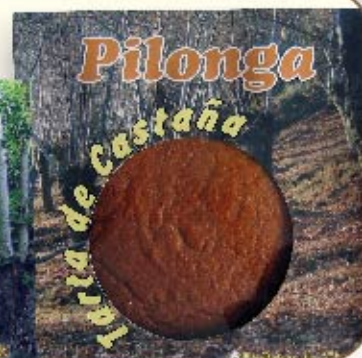
O pobo tiña frío, necesidade de moitas cousas pero chegou a súa costureira, a Palilleira de Versos, para facer unha capa abraiante; pero tamén estaba xa preparando e confeccionando a súa mortaxa en "Verba que Comenza" e; unha madrugada de maio, a morte dinamitou a "Dinamiteira da Fala",

ESCOLA DE PARADA

Delicias do Souto

Rúa Nova, s/n • 27325 Folgoso de Caurel
Tlf.: 982 433 026 • Móvil: 629 412 111 • Lugo

apagou a voz do pobo, o sorriso da beleza para facela "dama de los muertos" e asin "...quedou seca" a flor da súa vida aínda que dos ollos de Roberto, Novoneyra e tódolo Courel choverán trombas de bágoas, esa auga non puido revivila.

Un río de tristura rubía naquela data dende Parada polo Camiño Real cara o adro da Igrexa de Seoane e, dende aquel día, a súa vara, o seu palillo corporal, quedou descansando eternamente no cemiterio dese pobo. Rompeu a Parca os palillos primeior ela, logo Novoneyra pero nunca poderá facer desaparecer o manto literario que entrambos fixeron para que hoxe podamos lucilo con orgullo e satisfacción e fagamos

O seguinte poema foi publicado na revista "A TRABE DE OURO", de abril-maio e xuño de 2001, que dirixe o prestixioso escritor X.L. Méndez Ferrín. Tamén se publicou na Revista do Caurel "A CANDEA" no Número 6, de Abril de 2002.

Ramón Regueira membro da Asociación Cultural "FONTE do MILAGRO", un dos autores deste poema, amigo persoal de Uxío Novoneyra e María Mariño; fáinolo chegar de novo para ser publicado coincidindo que este ano a Real Academia da Lingua dedica as Letras Galegas a poeta Noíesa- Caurelá, que pasou boa parte da súa vida en O Caurel, onde faleceu e repousan os seus restos no cemiterio de Seoane.

Este é un poema colectivo que compuxeron na Casa Grande de Parada do Caurel o día 26 de santos do 1966, Uxío Novoneyra (Novo), María Mariño (Mariño) e Ramón Regueria (Moncho). Foi escrito polo procedemento de dobrar o papel sen ler un do outro. Este xogo literario pode contribuír ao mellor coñecemento da obra dos poetas participantes. (N.da R.)

NOVO ZOA A TERRA SOMBRA BRANCA PECHA DE FIUS PINGANDO CEO:

MARIÑO A nebra hoxe raxoume que non sei de mín perdín a rede da loita

MONCHO Non é certo que ollamos noites e días, pois o tempo para inorte pola vida ¡Eu soio baixo este ceo imenso!

NOVO Misterio que só de fora se escuita achega o centro en punta primeira semente guindada pra ser perder.

MARIÑO Os anos ben contados traen a cruz a costas que ninguén deixa.

MONCHO As ondas tornan do país dos sonos

compromiso común de mantelo puro e inmaculado, albo coma a neve que decora os curutos dos montes, e verde esperanzador como as follas dos señoriais castiñeiros.

No teu catafalco, María, eu quixera haber chorado e no teu epitafio poder escribir: "Aquí vive quen nunca morreu, A Palilleira de Versos de O Courel dos nosos ancestros. Por iso tódolos, por Santos, deixo unhas flores na túa tumba e recompoño as letras do puzzle do teu nome que estan dinamitadas polo tempo que fai iso que aprenden dela, dinamitar a lingua para conserva-la autóctona.

Pepe Pol

Poeta de Montefurado

Poema a tres Voces

có segredo dos fondos boscos.

NOVO Centro puro trala door de fronteira caín pra outra banda e dein mil.

MARIÑO "Amén" digo a todo o longo das cousas que traen o tempo xordo que non dí.

MONCHO Un pulo do cor voltando polo seu xeito de dono das arelanzas.

NOVO Déixame enredar meter valeiro nos petos.

MARIÑO Sei quen dixu que era noite porque a lúa alumaba lúa sempre hai o que falla é a luz que non se apaga anos nela.

MONCHO Ibamos paseniñamente polas congostras Aprendendo a linguaxe do vento.

NOVO Preme púsame eiquí onde se abra camiño en escada pra chegar.

MARIÑO Reina a terra nun xordomudo en cantolleveña fala fuxiremos todos por non saber contestar.

MONCHO Deixa que o día nos traia soles e aromas, que as verbas non se corten que a lus non se apague ó camiñar.

NOVO Xa podo deixalos ollos niste intre rubido en calquer cousa chégoche.

MARIÑO Despertei nun futuro que xa eu vivira ó atopalo vivo. morrín na noite que xa dormía dela faro feito.

MONCHO Serán de outono, coor gris de soedade que un sinte, palpa e sabe.

**CASA
CATUXO**

**COCINA NATURAL
DE LA TIERRA**

Teléfono para encargos: 982 16 52 13
Ponte de Valdomir - Folgoso do Caurel

C o u r e l

AS CANTEIRAS A CEO ABERTO
UNHA VERGOÑA PARA GALIZA

Nestes tempos que vivimos a explotación de canteiras a ceo aberto non é comprensible nen aceptable. É propio só de países terceiromundistas, dependentes economicamente e colonizados polo capitalismo mais feroz.

Para ceder a explotación dunha canteira, segundo a lei de minas, esíxese que a empresa, a quen se lle concede a explotación, deposite unha fianza que debería de cubrir economicamente os gastos derivados da recuperación ambiental do terreno despois que terminasen os traballos extractivos. Isto, ademais de ser imposible na realidade, nunca se cumpre. Ou a empresa da falencia, ou muda de nome, ou o que é mais común, realiza a explotación sen permiso legal. A inmensa maioría das canteiras, en Galiza, están a traballar sen licenza. Se xa incumpren a primeira das premisas, como van cumprir a derradeira que implica a restauración ambiental unha vez abandonada a explotación?. Alguén coñece algún caso, na Galiza, en que isto se cumprise? Sería un exemplo.

No Courel, non só as canteiras están a traballar sen permiso, senón que a mais agresiva delas a da Campa, da empresa Cupire Padesa ten unha orden legal de peche.

Aliás a canteira continua a traballar desfecendo a montaña, pondo barrenos perto das casas dos veciños, e desbotando os seus entullos ao río. O Río Quiroga xa está perdido, e agora o Lor comeza a estalo tamén. A canteira aproveita apenas o 1-5% o resto é deitado ao medio.

Os entullos das canteiras provocan alteracións físicas no entorno por formar unha escombreira de pedras rotas, invadiren cursos de auga, modificaren o terreno, e tamén alteracións de tipo químico, polos contidos en diferentes minerais que as rochas agochaban na súa estrutura e que agora son ceibados no medio. Xofre, Ferro, Molibdeno, Antimonio, Arsénico, etc, acaban por envenenar as augas dos ríos das montañas, os que outrora eran limpos e ricos en pesca e vida. A única riqueza que deixan as canteiras a ceo aberto, son os poucos postos de traballo que duran o tempo da explotación. Trás de si, as canteiras so deixan destrución e "mal país".

As palabras Desenvolvemento Sustentable, as figuras de Protección do medio como LIC (Lugar de Interés Comunitario) Rede Natura 2000, Parque Natural, Reserva da Biosfera, parecen non contar para o noso ben mais preciado: As Montañas do Courel. Onde se da -até agora- a maior biodiversidade e xeodiversidade de Galiza, onde existen sinais de povoamentos desde a mais recuada prehistoria.

Hoxe canteiras que traballan sen licenza, e mesmo con prohibición de actuación están a destruír os seus montes "dos tesos cumes".

Desde ADEGA queremos facer un chamamento xeral a toda a poboación, de Galiza e do mundo para que esta desfeita pare. As persoas que traballan nesas industrias extractivas deberían seren compensadas. Nos pedimos desde a nosa Asociación que se arbitren subsidios e prexubilacións para os poucos traballadores que as canteiras empregan.

Pedimos tamén que se faga un plan de desenvolvemento integral do Courel, en que a carne de calidade, as castañas seleccionadas, a madeira e o mel alí producido, sexan comercializados con denominación de orixe. O Courel aínda vende. É coñecido pola maioría da intelectualidade internacional. Mas, se a destrución continua isto xa non sería posible.

Daríalle mais ingresos ao Courel a promoción dos seus fillos senlleiros (entre os cuais o noso ben querido Uxio Novo Neira) que a destrución irreversible das súas montañas, que so benefician aos poucos explotadores das minas.

Esiximos, por tanto, un Plan de Desenvolvemento integral do Courel que ten que envolver as diferentes Consellarías: Medio Ambiente, Educación, Industria, Cultura, Medio Rural, Sanidade, Vicepresidencia, e Presidencia da Xunta.

O Courel é a nosa riqueza. É a Terra Matria, e está en perigo de desaparecer irreversiblemente. Temos un Goberno Galego que, despois de tantos anos de actuar de costas viradas ao País, agora nos da algo de esperanza no futuro.

Pedimos, como habitantes desta Terra, que exerza como tal.

*Adela Figueroa Panisse
Presidenta de ADEGA*

Camoga, s.l.

CONSTRUCCIÓNS, PROMOCIÓN E REPARACIÓN

R/ Entreríos, 20 - 22 - Baixo • 15404 FERROL - Telf.: 981 37 24 56 / 981 37 20 65 • Fax: 981 94 77 64
E-Mail: camoga2000@hotmail.com

O CAUREL EN BARCELONA

Aló por 1985 un grupo de persoas, emigrantes en Cataluña pero co corazón en Galiza deciden crear unha asociación e así estar máis e mellor organizados para recuperar e manter viva a cultura galega aínda que se atopen moi lonxe da terraña. COVA DA SERPE, este é o nome que este colectivo quixo dar; nome collido da Serra

do Oeste da Provincia de Lugo que discorre polos concellos de Friol e Guitiriz.

Daquela e hasta hoxe son moitas e moi variadas as actividades realizadas: escolas de danza e música tradicional galega, xuntanzas, festas gastronómicas e culturais, festivais musicais e de baile, e outros moitos actos; pero como acto central e de gran transcendencia na vida do colectivo, este é o festival musical, festa que cada ano celebran no barrio de La Verneda, concretamente no Parque de Sant Martí, coincidindo case sempre coa penúltima fin de semana do mes de abril; milleiros de galegos e achegados danse cita no lugar para vivir por unhas xornadas a festa e cultura da Terra Nai; festivais de grupos de gaitas, cantadeiras, pandereteiras, baile tradicional e todo acompañado da boa gastronomía galega.

Dende fai 13 anos cada edición desta festa dedícaa a un concello de Galicia, este ano o agasallado foi o de Folgoso do Courel. Convidado pola Asociación estivo representando O Caurel o seu mandatario José Fontal, que nos tres días que duraron os festexos foi o principal protagonista. Tamén estivo presente nos actos e facendo promoción dos seus produtos a recién creada Pastelería,

Delicias do Souto que ten a súa ubicación en Folgoso e que se dedica principalmente a elaboración de doces de castaña.

A Asociación e coincidindo coa festa edita unha publicación que leva o nome de ARXELA, onde dedica boa parte das súas páxinas o Concello do Caurel e seu entorno.

Foron moitísimos os galegos que acudiron a cita, e entre eles moitos coureláns chegados dende tódolos puntos de Cataluña, emigrantes, fillos de emigrantes, netos de netos e familiares, xentes que non quixeron perder a oportunidade de ver por un día O Caurel en Barcelona e o mesmo tempo disfrutar das actividades alí realizadas, onde non podía faltar a degustación de produtos galegos, pratos tan enxebres coma o polbo a feira, o lacón e outros produtos do porco así coma doces de tódolos tipos.

Foi un lugar de encontro e reunión, moitos coureláns atopáronse aquí, logo de botar moitos anos sen verse, polo que valoraban dun xeito especial estas festas, non só coma recuperación e mostra da cultura galega senón tamén coma punto de encontro e lugar onde lembrar vellos tempos, dende a nenez ata a emigración a terras catalanas.

Graciñas a Domingo Balboa responsable da Asociación Cul-tural COVA DA SERPE polo seu bo facer a prol da cultura galega e espallar esta polo mundo adiante.

NATUREZA E DESEÑO

CASA de CHAOS

Tlfs. 982 185 254
649 162 415
Paderne de Caurel

<http://es.geocities.com/marcoschaos/>

Curso de Verán da U.S.C. en O Caurel

Dende 1999 a Universidade de Santiago ven a celebrar no Caurel uns cursos de verán; estes fanse de xeito bianual. Esta V edición celebrárase entre os días 16 e 19 de xullo; dirixe estes cursos o Catedrático de Bioloxía da USC Javier Guitián Rivera, bo coñecedor da Serra e todo o relacionado coa natureza, non en balde leva moitos anos facendo estudos da flora e fauna do Caurel.

Estes cursos están dirixidos preferentemente a licenciados e estudantes de segundo e terceiro ciclo de Bioloxía e Ingeniería Técnica Agrícola, aínda que tamén poden participar persoas interesadas no tema medio ambiental. O límite de prazas está establecido en 45. O curso impartirase no centro multiusos de Seoane (antiga escola).

O tema ríspeto o que xirará esta edición é o referente ás parques naturais, (xestión, conservación e desenvolvemento sostible). Nestes intres resulta de moita importancia xa que está a estudo a declaración por parte da Xunta de Galicia de O Caurel como PARQUE NATURAL.

No programa de este ano cabe destacar a participación de conferenciantes de gran prestixio no eido na natureza: o profesor e investigador Miguel Delibes de Castro que xa participou no curso de 2003, o periodista especializado en temas relacionados co medio ambiente Benigno Varillas, membro fundador da sección de Greenpeace en España, tamén estarán Eloy Niño, director do parque natural de Porma en Asturias e Luís Costa, director do parque natural das Fragas do Eume en A Coruña. A maiores participarán o catedrático de Xeografía da Universidade de Santiago Augusto Pérez-Alberti, o técnico da conservación da natureza da comunidade autónoma de Valencia e o Director Xeral de Desenvolvemento Sostible da Consellería de Medio Ambiente da Xunta de Galicia Emilio Fernández.

Os actos darán comezo o día 16, e polos coñecementos que temos ó peche desta edición a conferencia de inauguración correrá a cargo do profesor Miguel Delibes de Castro.

O día 17 á primeira hora intervirá Benigno Varillas, para falar da "Historia da Conservación en España"; de seguido Fernando Hiraldo falará sobre "os espazos protexidos e a conservación da fauna". Logo do xantar farase unha pequena ruta pola beira do río pequeno.

O día 18, a primeira conferencia será sobre "Espazos protexidos e a conservación da flora a cargo de Emilio Laguna. A mediodía tócalle o turno a Augusto Pérez-Alberti para falar dos "Espazos protexidos e a conservación da Paisaxe". Como na xornada anterior haberá un percorrido pola tarde para visitar algún dos puntos emblemáticos da zona.

O día 19 os directores do parque de Porma en Asturias e o do parque do Eume na Coruña falarán acerca da xestión nestes espazos protexidos. Ás 6 da tarde darase por concluído o curso e a conferencia de clausura correrá a cargo de Emilio Fernández na que disertará a cerca do "papel dos espazos protexidos no desenvolvemento sostible. Prevese que a cerimonia de clausura acuda o titular da Consellería de Medio Ambiente, Manuel Vázquez.

Ó peche desta edición descoñecemos a data na que se abre o prazo de matrícula para o citado curso.

Turismo

CASAS

Rural

CARLOS - COMERCIANTE - DOSINDA

6 HABITACIONES
SALON

APARTAMENTO 4 PLAZAS
COCINA

CASA COMPLETA
3 HABITACIONES

Vilamor do Caurel (Lugo)

Información e reserva: Tfno 982 155 618

SELADO DOS VERTEDOIROIS

Dende fai algún tempo lemos, oímos e vemos nos medios de comunicación que os vertedoiros do Caurel van ser clausurados e selados. ¡Que gran noticia! por fin deixaremos de ver nas ladeiras do Lor a horrorosa e triste imaxe do lixo campando as súas anchas. Non cabe a menor dúbida que si esto é certo debemos votar uns foguetes e facer unha festa. É ano político, ano de promesas e cousas que se van facer, por eso temos dúbidas.

ALBERGUE DE FOLGOSO

A historia de nunca acabar. Xa pasou un ano cando falábase de que en breve entraría en servizo o tan esperado albergue, o que faría aumentar as prazas de aloxamento na zona e con elo animaría a moitas persoas que escollen este tipo de aloxamentos para achegarse O Courel; pero isto segue igual, uns polos outros e a casa sen barrer como se di. No verán pasado saía a concurso a concesión e dende aquela a adxudicataria está á espera dos correspondentes permisos que lle permitan poñer o establecemento en marcha. Esta é unha máis das tristes historias que acontecen habitualmente na zona e que non axudan para nada no desenvolvemento do lugar. Teñamos fe e pensemos que nun vindeiro número de A Candea podamos dar por rematado este *colebrón*.

Dende fai unhas datas en calquera medio informativo galego se está a falar da declaración de O Courel coma Parque Natural. Haberá resposta, ou teremos que padecer a esperar e así seguir coa incertidume a que nos estamos acostumando os moradores e sufridores deste fermoso paraíso. Escoitamos todo tipo de opinións ó respecto; declaracións a favor e en contra, pero en todas se avista algo de razón. Quen opina a favor da declaración teno claro, esta sería unha das saídas

O COUREL, PARQUE NATURAL

ó grave problema que está a asoballar esta terra. Quen pola contra non

alvisca nada bo, ten tamén a súa razón. Esta xente coñece certamente como funciona e se rexen os Espacios Naturais? Importantísimo, a información é peza clave para que a xente dé unha opinión sería. Parques Naturais hai unha chea deles polo territorio nacional e coma no Courel "nunca chove ó gusto de todos". Se a declaración de Parque depende da opinión de quen non ten nin a mínima información ó respecto, vamos aviados.

ESTACIÓN BIOLÓXICA DO CAUREL

Outro tema que da moito que falar. Quen se acorda da data do primeiro comentario que se fixo? Ou do primeiro proxecto? Fai anos viamos moita ilusión. Xentes do lugar e foráneos valoraban dun xeito moi positivo a idea e barallaban coma un recurso máis e moi importante para o despegue da zona, pero coma o resto de proxectos dos que se fala neste Concello a cousa camiña moi a modiño ou case parada, e a ilusión tórnase desconfianza e pouca fe. Razón para elo hai!

Moitos organismos ou estamento públicos fan poñer medios: o goberno da Xunta, algún Ministerio do goberno de Madrid, a Universidade de Santiago de Compostela e algún máis. Máis de un veciño do lugar tiña a ilusión de poder ver este proxecto, por desgracia non pode ser así. Unha obra a comezar no século pasado este ritmo pasarán os 93 anos que faltan para rematar este e todo quedará nun bonito e ilusionante proxecto.

A FERRERÍA DE SEONAE

En anteriores edicións fixémonos eco da Ferrería de Seoane, un conxunto etnográfico dun gran valor. Innegable! Pero que está a acontecer, e que unha década despois da súa rehabilitación esta non abra as súas portas ó público? Que tantas e tantas persoas que se dan unha volta coa intención de ver, dar voltas o grandioso eixe e escoitar o petar do mazo; en definitiva, ver como moitos anos atrás se transformaba o mineral en ferro.

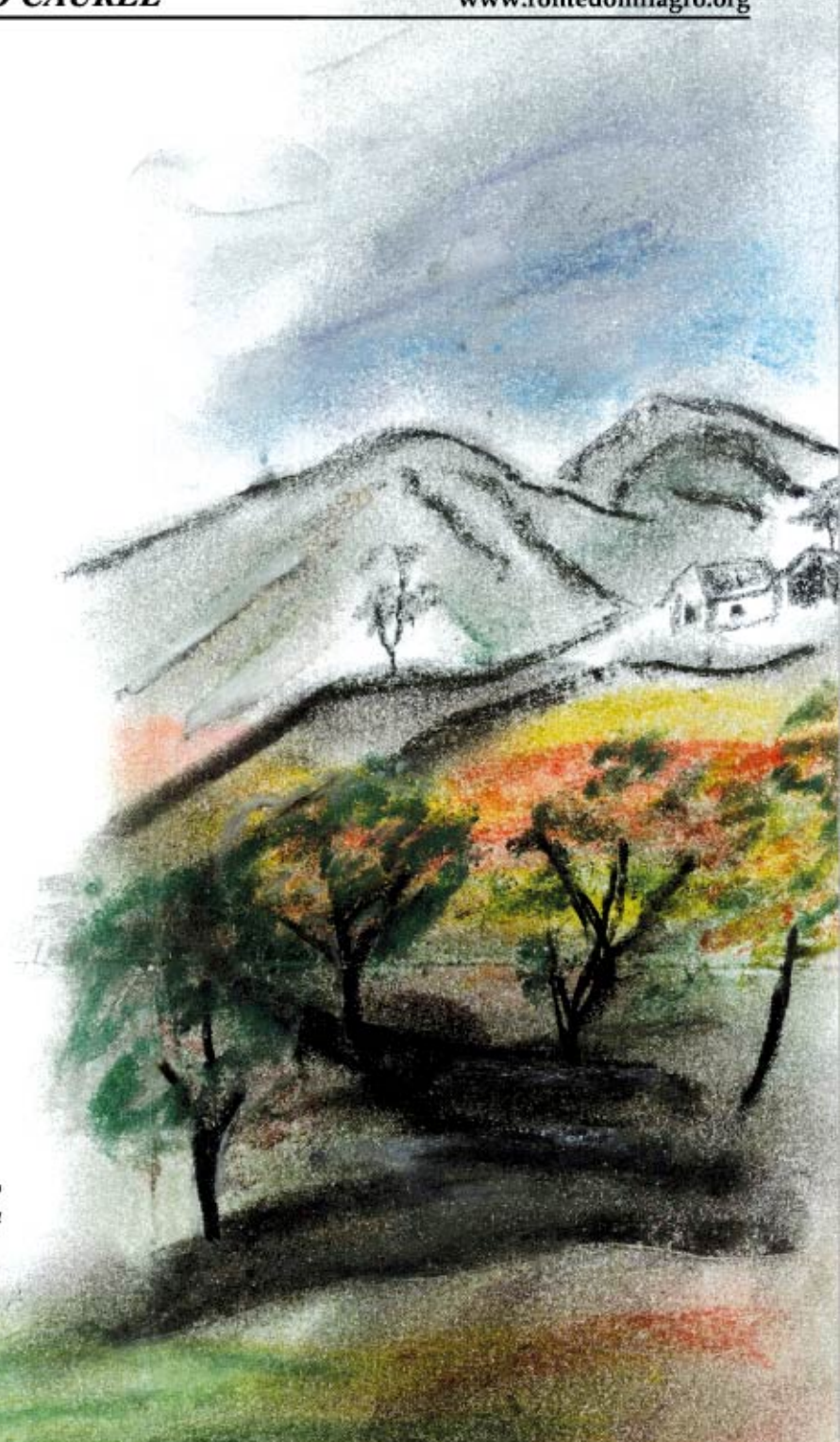
Seguiremos tempo e tempo falando da Ferrería, da súa maxestuosidade, do seu valor cultural e etnográfico, do seu entorno; pero non debemos esquecer que tódolos cidadáns contribuímos a esta posta en valor e que eses céntimos que aportamos das arcas públicas non conseguiron o obxectivo proposto, e nós, os contribuíntes sen poder admirar esta obra. Pregunta: ¿Quen ten responsabilidade no tema? ¿Ninguén sabe que facer? Deixémola caer, e deica uns anos a queixarse polo seu estado e de novo botar man ó diñeiro de todos para volver arranxala. Triste acontecemento.

SABELA

Sabela, irás de Voda
agardo que o pases ben
ata que veña a túa
e logo...e, e, e,
despois tamén en, en, en
Sabela!
Sabela, hoxe
estou leda
por fin 70, 70, 70
teño fé
en que todo irá ben
hoxe é
crecente da lúa que nela
teño fé e ilusión
Sabela!

*Carmen Parada Olmo
Barcelona*

ACAMPAMENTO O CAUREL **CAMPING - BUNGALOWS**

ESPERANTE - SEOANE

RESERVAS:
Viajes QUIMATURS - LUGO
Teléfono 982 284 141
Tfno.: Camping: 982 433 101
www.acampamentocaurel.com

Xuntanza da Asociación

O pasado 5 de abril día de xoves santo, celebrouse a Reunión Xeral Ordinaria da Asociación onde se trataron varios temas relacionados coa vida e bo funcionamento do colectivo. Un dos puntos a tratar e xeralmente o máis complexo e o referente o estado económico; neste caso o peche do exercicio 2006 o balance foi dun superávit algo superior os 500 euros. Tratáronse outros temas tales coma a valoración de actividades do exercicio pasado o que se distinguiu dun xeito favorable. No tema de actos a celebrar para o presente exercicio acordouse dar continuidade os mesmos actos que hasta agora se viñeron celebrando de xeito regular. A xuntanza acudiron preto de medio cento de asociados que o remate deron conta dunha boa cea na recentemente inaugurada Casa da Aira en Froxán.

Actividades da Asociación para o Ano 2007

19 de Maio

FESTA DA SERRA

PROGRAMA:

- 11:30** Presentación dos Mestres Serradores
- 12:00** Demostración de Escuadrado, Marcado e Aserrado.
- 13:30** Presentación do Libro "María Mariño" de Mercedes Vázquez Saavedra
- 14:30** Xantar
- 16:30** Recital Poético a cargo dos membros da Asociación de Poetas do Sur de Lugo en homenaxe a María Mariño
- 18:30** Coloquio e valoración de actos

14 de Xullo

VI CERTAME DE PINTURA RÁPIDA

Coma en edicións anteriores o selado e verificación de lenzos e soportes farase en Seoane e Folgoso e a entrega para valoración e exposición así coma entrega de premios será en Froxán.

8 de Decembro

FESTA DA PISA

Nestes intres aínda está por definir o programa de actos para este festexo.

CASA RURAL BONIFACIO

6 Habitacións con baño - Cociña tradicional
Fermosas paisaxes da Montaña do Lor
 Vilar de Lor, Quiroga - Lugo Tlf. 982185 449
www.loralto.com

Poesías

As Culturas no Tempo

Adeus ferreirías sen ferro,
cos seus zumbidos e movementos
fuxidos.

Adeus muiños sen moas nin gran,
co rodicio podrido,
sen encontrar o seu dono perdido.

Adeus calzadas e presas,
para dar rego ós prados,
para as vacas pastar,
e nas primaveiras cantas flores estaban
a brotar.

Cabanas perdidas,
sen ter herba que lle botar.

Pastores fuxidos e segadores sen gadaña.

A Abella e o Mel

Subindo de camiño a Visuña, saíronme tres abelliñas, dúas brancas e unha mourada. Pousáronse nos limpiaparabrisas do "Land-Rover". Parei e pregunteille que necesitaban. Preguntáronme por un Caurel, viñan investigando a flora única que só existe no Caurel. As dúas brancas eran investigadoras, a mourada era a rainha.

Traían unha lista das prantas: a uz mourada e branca, a carqueixa, o toxo, a xesta amarilla e branca, o carrasco, a candeia do castiñeiro...

Estas flores son do máis rico en vitaminas e en esenciais medicinais. Coas súas terras e augas minerais, todo un conxunto que o Caurel ten.

Preguntáronme por uns círculos de pedra, chamados albares, por ser dos seus antepasados. "Temo-los que recuperar", dixo a rainha.

Así, liscaron no aire, como se de maxia se tratara. Todo un soño na realidade.

Cuída a natureza étúa.

urbano Arza Sánchez

Hospedería Bar
FERREIRO

- Habitaciones con baño
- Comidas de la zona

Telf.: 982 43 30 65 - 982 43 30 23
Seoane do Caurel (Lugo)

grafinco
CENTRO ESPECIAL DE EMPREGO **Imprenta**

offset color

diseño gráfico

impresos en xeral

Rúa da luz nº 4. Polígono de Fingoi
27002 LUGO
Tel.: 982 284 421
Fax: 982 284 758
e-mail: grafinco@cogami.es

**Aberto dende Semana Santa
ata Outubro**

**Unha área recreativa
en plena natureza
do Caurel**

**Carnes á brasa e
productos da zona**

www.sierradelcaurel.com
oponton@sierradelcaurel.com

LU-651 (KM 28) Entre Folgoso e Seoane

Café-Bar O PONTON

**Ferreirós dabaixo
O Caurel
Tel: 982 16 52 18**

CAIXA RURAL GALEGA

COLABORA:

XUNTA DE GALICIA

CONSELLERÍA DE CULTURA E DEPORTE
Dirección Xeral de Creación e Difusión Cultural

XUNTA DE GALICIA

CONSELLERÍA DE INNOVACIÓN
E INDUSTRIA
Dirección Xeral de Turismo

Si desexas formar parte deste COLECTIVO,
participar nas ACTIVIDADES
que organiza, recibir a REVISTA no teu enderezo, etc.:
Asociación "FONTE do MILAGRO"
Froxán, s/n 27325 O CAUREL - Lugo
A Candeia tamen en: www.galiciadigital.com